

EDITORIAL

Nahlédnutí do obsahu českých odborných pedagogických časopisů vypovídá o tom, že spektrum témat, jimiž se v současné době česká pedagogická věda zabývá, svou pestrostí může konkurovat nejbarevnějším z obrazů Jacksona Pollocka. Přesto je však stále možné najít řadu bílých míst, v nichž se nacházejí témata, o kterých se doposud mlčí. Důvod pro setrvání v mlčení může být dvojitý. Jednak jsou sem situována témata neprobádaná, o nichž prozatím erudovaně hovořit nelze. V tomto případě budiž ke cti vědecké komunity, když bez precizní obeznamenosti se stavem věcí nepředstírá hlubokost, ale zůstává důstojně mlčenlivá. Nacházejí se zde však také témata, o nichž by se hovořit mohlo, nicméně se o nich raději nemluví – jsou vnímána jako nevhodná, nepatřičná, ožehavá či potenciálně závadná, čímž vytvářejí specifický registr tabu pedagogické vědy.

Texty tohoto čísla časopisu *Studia paedagogica* jsou vedle společného vyvázání v jednom svazku spojeny právě tím, že jejich obsah má tendenci být zamlčováný, respektive tabuizovaný. O hodnotě konkrétního tématu však lze rozhodnout až ve chvíli, kdy je pojmenováno a poznáno. Kdo a s čím se tedy v tomto čísle dostává ke slovu?

Časopis tentokrát otevírá teoreticko-metodologická studie, za níž stojí autorská dvojice Kateřina Vlčková a Jarmila Bradová. Autorky pojednávají o zavedené problematice strategií učení se cizímu jazyku, nicméně se nevydávají osvědčenou cestou, v níž by poukazovaly na míru účinnosti jednotlivých strategií v procesu učení. Akcentují naopak to, že ačkoli odborná i laická veřejnost automaticky přisuzuje strategiím učení ústřední roli v rámci efektivního učení, pro vztah strategií a efektivního učení chybí přesvědčivá empirická evidence. Svým textem tak kladou potenciálně ožehavou otázku – měří současný výzkum vztah strategií učení a výsledků vzdělávání nepřesně, nebo jsou nakumulované zkušenosti praktiků zavádějící? Samy pak nabízejí odpověď ve způsobu měření a volbě kritérií pro vzdělávací výsledky a školní úspěšnost žáka.

Druhým textem je teoretická studie Lenky Kamanové přibližující sexuální výchovu v rodině. Přestože se sexuální výchova a její realizace ve škole stala v nedávné době tématem poměrně hutné veřejné diskuse, v rámci české pedagogické vědy má stále punc neprozkoumávaného a neprozkoumaného.

Autorka proto na základě výsledků zahraničních výzkumů načrtává, co je obsahem sexuální výchovy a komunikace mezi rodiči a dětmi, a vysvětluje, jaké faktory se do této komunikace promítají.

Žákovskou vulgaritu lze bezesporu chápat jako téma s přídomkem nepatřičného či nevhodného, a proto se často spíše mlčenlivě přechází. Irena Smetáčková, Hana Novotná a Petra Šimečková, které ve své empirické studii pojednávají o žákovské verbální vulgaritě o přestávkách a ve vyučování, si samy kladou otázku, zda je vůbec vhodné zabývat se tématy, jejichž existence je vnímána jako nežádoucí a jejichž výzkum by mohl být chápán jako legitimizace nevhodného obsahu. Poukazují však na to, že pokud chceme hovořit například o tom, zda žákovská vulgarita narůstá či jaké plní funkce, je nutné zaměřit se na ni právě pohledem výzkumu. Svým textem pak zachycují, jaké skupiny vulgarismů jsou v kurzu u žáků a žákyň různých ročníků základních škol, interpretují, proč žáci a žákyně v té které situaci ve svém slovníku sáhnou právě k vulgarismům, a současně dokreslují, co použití vulgarismů vypovídá o rozlišování sociálních norem.

Jiří Zounek a František Tůma se v kontrastu k žákovské vulgaritě věnují tématu, jehož obsah lze jako tabuizovaný vnímat spíše stěží, neboť informační a komunikační technologie ve vzdělávání svádějí k zařazení mezi témata mainstreamová. Obsahová analýza odborných českých pedagogických časopisů, o níž autoři opírají svoji studii, však vede k poměrně překvapivému zjištění. Ačkoli v posledních patnácti letech dochází v oblasti informačních a komunikačních technologií ve vzdělávání svým způsobem k revoluci, je tento proces v odborných pedagogických časopisech zcela marginalizovaný a nachází se mimo zorné pole empirického pedagogického výzkumu, který o něm až na několik výjimek mlčí. Autoři dokládají také jisté zapouzdření autorů publikujících v české kotlině, a to jak z hlediska používaných zdrojů, tak z hlediska sdílení informací o aktuálním dění v oblasti ICT.

Tělo hlavní části časopisu uzavírá mikrohistorická studie Michala Šimáně přibližující každodenní život učitelů menšinových škol s českým vyučovacím jazykem v období první Československé republiky, a to konkrétně v soudním okresu Ústí nad Labem. Popisy toho, jaká je cesta učitelů do jednotlivých škol, s jakými povinnostmi se vyrovnávají a jaké požadavky jsou na ně kladeny místní komunitou mimo prostředí školy, by svou rádobou všední povahou mohly budít zdání, že o nich pro jejich obyčejnost ani není nutné hovořit. Poutavé drobnokresby na pozadí dobového kontextu nicméně zachycují komplikované a ne vždy bezbolestné podmínky výkonu učitelské profese v jazykově smíšených oblastech, které se v mnohém odlišují od učitelování „ve vnitrozemí“.

Sekce, v níž je věnován publikační prostor začínajícím autorům, tentokrát přináší dvě studie. Petr Sucháček shrnuje pro a proti ve věci existence více-

letých gymnázií a poukazuje na historické kořeny jednotlivých argumentů, které v tomto sporu opakovaně zaznívají. Hlavní pozornost přitom věnuje nadčasové otázce, zda jsou víceletá gymnázia prvkem vzdělávacího systému určeným pro nadané, či pro děti s posunutou startovací čarou v podobě kvalitnějšího rodinného zázemí.

Ingrid Čejková se v poslední studii tohoto čísla taktéž věnuje tématu, o kterém bychom v souvislosti se školním prostředím mnohdy měli chut' spíše pomlčet – problematikou nudy ve škole. Na základě kvalitativní analýzy narativů žáků středních škol nicméně usuzuje, že také nuda je školnímu prostředí vlastní, a to ať už je jí označován přímo odpor k aktuálnímu školnímu dění nebo „pouze“ žákovská lhostejnost.

Paletu příspěvků doplňuje rozhovor s Karen Evans, která hovoří mimo jiné o vztahu mezi teorií a praxí a podstatě interdisciplinárního výzkumu. Poukazuje přitom na to, že pokud má být mezioborová spolupráce efektivní, nemohou jednotlivé obory pouze působit vedle sebe, ale musejí se stát partnery v doposud zřídka vedené mezioborové diskusi, bez ohledu na její komplikovanost.

Tradiční tečku za celým číslem tentokrát tvoří recenze Kateřiny Trnkové na monografii Silvie Kučerové zabývající se proměnami územní struktury základního školství v České republice. Také v tomto případě se podle recenzentky jedná o téma doposud tonoucí v tichu, neboť sociální geografie, již se Silvie Kučerová propojením pedagogiky a geografie vydává, je v českém pedagogickém prostředí doposud neznámým přístupem. Recenzentka proto tento přístup nejprve stručně představuje a poté již hodnotí, v čem se jej Silvii Kučerové podařilo zúročit. S povděkem přitom kvituje především analýzu proměn sítě základních škol na území České republiky v letech 1961–2004 zpracovanou do podoby map či zpracování tématu zániku škol a jeho dopadu na další život obcí, z nichž tato instituce zmizela.

Staré moudro říká: Mluvití stříbro, mlčeti zlato. V redakci se však domníváme, že když je co říci, je vhodnější mluvit. Posláním odborných časopisů je koneckonců také prolamovat mlčení a racionalizovat určitá tabu. Jen tak je totiž čtenáři nabídnuta možnost zvážít, kdy je přece jenom lepší zůstat mlčet.

Zuzana Šalamounová

